

<https://helda.helsinki.fi>

Salaliittomyytin synkkä maailma : Pinnan ja syvätason vuorovaikutuksesta

Saarinen, Toni

Suomalaisen kirjallisuuden seura
2020-10-02

Saarinen , T 2020 , Salaliittomyytin synkkä maailma : Pinnan ja syvätason vuorovaikutuksesta . julkaisussa P Kauppi & U Piela (toim) , Tuolla puolen, siellä jossain : Käsityksiä kuvitelluista maailmoista . Kalevalaseuran vuosikirja , Nro 99 , Suomalaisen pökirjallisuuden seura , Helsinki , Sivut 82 98 .

<http://hdl.handle.net/10138/334843>

---

cc_by_nc_nd
acceptedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

TONI SAARINEN

Salaliittomyytin synkkä maailma

Pinnan ja syvätason vuorovaikutuksesta

Modernisaatio merkitsee muun muassa yhä tehokkaammin verkottuvaa globaalia yhteiskuntaa ja tiedon kasvanutta arvostusta. Verkottuminen on luonteeltaan ennen kaikkea taloudellista, poliittista ja kulttuurista; tietoa taas arvostetaan keinona vaikuttaa, edistää, yhdistää – ja hallita. Molemmissa kehityskuluissa oleellisia välineitä ovat ylikansalliset instituutiot ja ideologiat sekä lähes viiveettömäksi muuttunut viestintäteknologia. Varsinkin länsimaissa demokraattiset yhteiskunnat ja kansainvälinen tiedeyhteisö ovat aikamme arvostetuimpia saavutuksia – vaikka samalla avoimet tietoverkot saattavat heikentää tieteen auktoriteettia ja asiantuntijajärjestelmiä kyseenalaistetaan entistä hanakammin eritoten poliittisista syistä.

Moderni tuottaa rankkojakin näkemyksiä varjopuolistaan. Virallista tietoa vastaan syntyy kertomuksia, joissa epäluottamus vallitsevaan järjestykseen ja sen päämääriin sanallistetaan. Ne saavat usein *salaliittoteorioiden* muodon.

Aiheeseen kohdistuvien tutkimusteni edetessä olen vakuuttunut käsitteen ongelmallisuudesta. Varsinkaan ”teoria” ja ”teoreettisuus” eivät riitä kattamaan sitä laajaa merkitysten kirjoa, joka yksittäisissäkin ”salaliittoteorioissa” avautuu. Nämä kertomukset ilmentävät kokonaista maailmankuvaa, ohjaavat ajattelua ja aikaansaavat toimintaa. Nykyisessä kielenkäytössä nämä voimakkain symbolein viestityt käsitykset todellisuuden luonteesta rinnastuvat suoraan tieteellisiin teorioihin, jotka kuitenkin eroavat toimintaperiaatteiltaan monin tavoin uskomuksellisia ainesosia sisältävistä spekulatioista. Salaliittoteoreettisia väitteitä on mahdoton todistaa tieteellisin metodein (Barkun 2003, 6–8).

”Teoreettisuus” on niissä täten jotakin muuta kuin akateemisessa maailmassa.

Olen argumentoinut käsitteen *salaliittomyytti* puolesta (Saarinen 2018, 25–37).

Tämä käsite kuvaa tarkemmin moniulotteista ja perustavanlaatuista kertomusta maailman ja ilmiöiden syntyyn sekä niiden toimintaan vaikuttavista voimista.

Siirtymä tieteen piiriin kuulvasta ”teoriasta” laajempaa kulttuurista ajattelua ilmentävään ”myyttiin” heijastaa 2000-luvulla aiheen ympärillä käytyä akateemista keskustelua. Angloamerikkalaisissa tutkimuksissa puhutaan *conspiracismista* kulttuurin ilmiönä (Byford 2015, 5; Hendrick 2015; Knight 2000, 11; Konda 2019, 2), kun taas uskontotieteellisemmät tutkimukset näkevät ”salaliittouksen” edustavan *vastatietoa* osoittaen yhteydet sellaisiin läheisiin alakulttuureihin kuin uushenkisyyteen ja ufologiaan (Asprem & Dyrendal 2015; Barkun 2003; Robertson 2016; Ward & Voas 2011). Joka tapauksessa kyse on salaliittopuheen sijoittamisesta laajempaan yhteisölliseen kehykseen, etäälle patologisoivista ja ”virheajatteluun” redusoituvista selityksistä (Dentith 2014, 9–14; Jane & Fleming 2014, 10–15). Esimerkkejä vähättelevästä suhtautumisesta ovat vaikkapa Richard Hofstadterin ajatus salaliittoteorioiden ”vainoharhaisesta tyylistä” (1965) sekä Cass Sunsteinin ja Adrian Vermeulen oikeustieteellinen artikkeli, jossa niitä pidetään ”rampautuneen epistemologian” aikaansaannoksina (2009, 211).

Kysymys kuuluu: jos näemme tällaiset kertomukset tiettyä yhteisöllisesti jaettua maailmankuvaa sanallistavina moderneina myytteinä, millaisin periaattein niiden myyttinen maailma kuvitellaan todeksi? Toisin sanoen tässä artikkelissa tutkin sitä, millainen logiikka ”maailman tuottamisen” taustalla piilee. Näen samojen periaatteiden vaikuttavan laajemminkin salaliittomyyttisessä ajattelussa, mutta tässä artikkelissa huomioni keskipisteessä on se, miten uskomusjärjestelmässä todellisuus jakautuu erittelemieni piirteiden myötä pinta- ja syvätasoon sekä näitä erottavaan rajaan.

Ennen kyseisen maailman tarkempaa kuvausta esittelen salaliittomyytin idean aiemman tutkimuksen valossa. Samalla hahmottelen lyhyesti sitä, miten uusi käsite muuttaa perspektiiviä ”salaliittoteorioihin”. Seuraavassa vaiheessa erittelen aineistoesimerkkejä hyödyntäen salaliittomyyttisen maailman oleellisimpia elementtejä ja mekaniikkoja. Artikkelin lopuksi väitän edeltävään nojaten, että näiden kertomusten paljastama todellisuus on nähdäkseni erityisen synkkä – mutta sama tulkintakehys selittää mielestäni senkin, miksi maailmankuva on negatiivisista piirteistään huolimatta niin vetovoimainen.

Salaliittomyytti vastanarratiivina ja maailmankuvana

Puhuessani ”salaliittomyytistä” tarkoitan totena pidettyä mutta kuvitteellisia elementtejä sisältävää kertomusta, jonka ensisijainen funktio on selittää historian tapahtumia sekä nykyhetkessä havaittuja ilmiöitä. Tämän se tekee osoittamalla ne kätkeytyneen, pahantahtoisen toimijan aikaansaannoksiksi. (Saarinen 2018, 36.)

Yksittäinen kertomus ei sijaitse tyhjiössä. Salaliittomyyttiseen ajatteluun sitoutunut yhteisö synnyttää usein sisäisesti ristiriitaisen, jatkuvasti muuttuvan ja rajoiltaan häilyvän tekstikorpuksen – kokonaisen mytologisen järjestelmän, jolla on oma logiikkansa (Siikala 2014, 65). Tämä korpus sisältää lukemattoman määrän erilaisia intertekstuaalisia viitteitä, mikä on internet-aikana helpottunut entisestään, vaikkei internet yksin olekaan ilmiön takana (Jane & Fleming 2014, 58–65).

”Salaliitto” keskeisenä käsitteenä on ”teorian” lailla hankalahko.¹ Termi välittää kuitenkin tällä erää oleellisimman merkityksen: sen, että salaliittomyytin mukaan jotakin tapahtuu meiltä piilossa, näkemämme todellisuuden varjoissa, suljettujen ovien takana, näyttämön kulisseissa. Eikä jotakin vain ”tapahdu”, vaan tätä jotakin toteutetaan tietoisesti: salaliitto on kätkeytynyt, jatkuvasti etenevä prosessi, jolla on päämäärä. Tämä prosessi voi olla *Deep State* eli Syvä valtio, hallitus hallituksen takana (Konda 2019, 155, 274), tai *New World Order* (lyhyesti NWO), Uusi maailmanjärjestys, jossa pahantahtoinen eliitti ohjaa elämän eri osa-alueita kohti väkivaltaisesti tuotettua globaalia yhtenäisyyttä – kehityskulku, joka liittää monet yksittäiset, pienemmät juonet osaksi ”supersalaliittoa” (Barkun 2003, 6, 39; Konda 2019, 155–160).

”Salaliittomyytti” on pääpiirteissään ymmärrettävissä ”salaliittoteorioista” aiemmin tehtyjen havaintojen perusteella. Eräs oleellinen lähtökohta on se, että nämä kertomukset ovat *vastanarratiiveja*: ne asettuvat ”virallista versiota” vastaan kieltäen vallitsevat, institutionaaliset väitteet tapahtumista. Vastanarratiivin kehittäminen kuitenkin tarkoittaa, että sen olemassaolo pitää perustella. Ennen

pitkää on selitettävä myös, mikseivät todisteet tue vastanarratiivia ja minkä vuoksi valtaosa ihmiskunnasta uskoo yhä virallisen version. Narratiivi kasvaa maailmanselitykseksi, kun salaliitto leviää ajallisesti kauas menneisyyteen ja pitkälle tulevaisuuteen sekä horisontaalisesti kattamaan yhteiskunnan kaikki osat alueet. (Konda 2019, 10–11.) Salaliitosta on tullut historiaa eteenpäin ajava voima, Richard Hofstadterin sanoin *the motive force of history*, joka katsoo apokalyptisessa hengessä ihmiskunnan lopunaikoihin saakka (1965, 29–30). Salaliitto on näin myös selitys maailmassa havaittuun pahuuteen (Barkun 2003, 3).

Edellä kuvattuihin narratiiveihin sitoutuvat yksilöt sijoittuvat ”stigmatisoidun tiedon” yhteisöihin, toisin sanoen alakulttuureihin, joiden väitteet valtavirta on marginalisoinut (Barkun 2003, 26–29). David G. Robertson näkee salaliittoteoreettisen uushenkisyyden ennen kaikkea pyrkimyksenä ottaa haltuun *episteeminen pääoma* eli ”tietäminen ja sen välineet” niiltä, joilla modernissa yhteiskunnassa on auktoriteetti tietoon, siis muun muassa valtamedialta ja tiedeyhteisöltä (2016, 29, 46–47). Salaliittoihin perustuva ajattelu ei siis muodostu vain vastanarratiiveista vaan myös vastatiedosta. Kyseessä on kamppailu siitä, mikä on hyväksyttävä oikeaksi kuvaksi todellisuudesta. Tällainen vastarintaan perustuva maailmankuva voi olla olemassa vain suhteessa toisiin kertomuksiin – ja toisiin ontologisiin väitteisiin.

”Salaliittoteoriassa” on siis oikeastaan vain harvoin kyse teoriasta, jossa kuvataan jokin ajallisesti ja tilallisesti rajattu salaliitto. Tietyn tapahtuman spekulatio pikemminkin heijastaa sitä ympäröivää todellisuutta. Psykologian saralla Wood, Douglas ja Sutton havaitsivat salaliittoihin uskovien ristiriitaisia väitteitä tutkiessaan erään tärkeän seikan: moni hyväksyy keskenään kilpailevat selitykset, mikäli niitä yhdistää jokin uskomus ”korkeammalla tasolla” (2012, 772). Tällainen voi olla esimerkiksi ajatus siitä, että viranomaisilla on aina jotain salattavaa (2012, 768). Nämä korkeamman tason uskomukset vaikkapa korruptoituneesta eliitistä ovat omiaan toimimaan suurten kulttuuristen juonikuvioiden, H. Porter Abbottin *masterplotien*, rakennusaineina (2008, 46–48; Pyrhönen & Bauvois 2019, 17–21). Toisin sanoen yksittäisten teorioiden taustalla on laajempi

maailmankatsomuksellinen väite, johon sitoutuminen ohjaa muiden narratiivien muodostumista ja niiden hyväksymistä tai kieltämistä.

Tällaiset kertomukset muistuttavat näin ollen myyttiä siten kuin esimerkiksi William Doty sen määrittelee: myytit ovat omassa katsannossanikin arvojen muodostamia rakenteita ilmaisevia, intuitiivista ja kokemuksellista tietoa välittäviä merkitysjärjestelmiä (2000, 103–104), jotka ovat jatkuvasti muuttuvassa, dynaamisessa suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan (2000, 137–140). Ne selittävät sosiaalista järjestystä ja sisältävät usein myös metafyyysisiä, kosmologisia ja psykologisia lähtökohtia olemassaolollemme (Doty 2000, 141–144). Niiden kielessä on metaforisuutta ja tulkinnanvaraisuutta, ja myyttien oman logiikan vuoksi tällaisia narratiiveja ei voi typistää yhdeksi koherentiksi tarinaksi ilman, että kulttuurisia merkityksiä katoaa (Siikala 2014, 53; Frog 2014, 61).

Salaliittomyytti on täten modernille ajalle tyypillinen, instituutioiden ulkopuolinen selitys vallitsevalle järjestykselle ja ennen kaikkea sen epäkohdille. Se perustuu kokemukselliseen ja intuitiiviseen tietoon, mutta lainaa vapaasti myös monista muista tietämisen lajeista, niin perinteestä, tieteestä kuin ”yliluonnollisten” lähteiden kanavoinnistakin (Robertson 2016, 45–53, 201–208) muuttuen joustavasti tarpeiden ja olosuhteiden mukaan (Jane & Fleming 2014, 56–58). Sen voi siis nähdä edustavan nykyisessä muodossaan ”notkeaa modernia”, jossa lisäksi yksilön suhde yhteisöihin on jatkuvassa muutoksessa (Bauman 2002). Näin mittavan ilmiön sisällä toiset salaliittomyytit sisältävät vähemmän uskonnollisia elementtejä kuin toiset, mutta ideologisesti hyvinkin erilaiset tekstit jakavat silti tietyt väitteet todellisuuden luonteesta. Siirtymät kontekstien välillä saattavat olla lähes huomaamattomia, kuten myös yksilön liikkeet yhteisöjen välillä. (Saarinen 2018, 38, 40–41.)

Eräs jaettu piirre on se, että myytissä kaikki voi liittyä sille keskeiseen salaliittoon. Kätkeyty juoni tuottaa tulkintakehyksen siihen uskovalle. Filosofi Karl Popper ei liioitellut merkittävästi todetessaan aiheeseen liittyen jo 1945, että modernisaatiossa ihmiset korvaavat jumalat maailmaan vaikuttavina voimina (Popper 2000, 400–402). Thomas Milan Kondan mukaan uskomusjärjestelmässä –

jota myytit sanallistavat ja tarinallistavat – on kaksi poikkeuksellista seikkaa: ensinnäkin se on perinpohjaisen negatiivinen tapa hahmottaa todellisuutta; toiseksi se johtaa tiettyyn pakkomielleisyyteen yksilön havainnoissa ympäristöään sen kautta ja tietoisesti joka päivä (2019, 4). En allekirjoita Kondan väitettä mainittujen piirteiden poikkeuksellisuudesta, mutta kuten artikkelista käy ilmi, molemmat niistä ovat joka tapauksessa tällaiseen myyttiseen ajatteluun sitoutumisen loogisia seurauksia.

Salaliittoajattelun myyttisyyden painottaminen kehystää kilpailevat, ”epäkoherenttina” kokonaisuutena näyttäytyvät narratiivit uudelleen – niistä tulee historiassa jatkuvasti muuttuvaa, kulttuuriin ja aikaan adaptoituvaa perinnettä, jonka avulla ihminen yrittää ymmärtää rooliaan ympäröivässä maailmankaikkeudessa. Kuten Anna-Leena Siikala sanoo: myyttinen ilmaisu on kaleidoskooppi, jonka iäkkäät symbolit ovat voimakkaita ja säilyviä, mutta niihin pohjautuvat kuvat muuttuvat jatkuvasti (Siikala 2014, 64).

Myytistä puhuminen teorian sijaan mahdollistaa myös kyseisen yhteisön katsomisen uudella tavalla: sen sijaan, että jokainen maailmankuvan jakava olisi ”salaliittoteoreetikko”, voidaan nähdä, että yhteisö koostuu aktiivisista ja passiivisista perinteenkannattajista (vrt. Enges 2003). Siksi viitataan kirjoittajiin ja tunnettuihin hahmoihin ”salaliittoaktivisteina” (Saarinen 2018, 36–37), mikä ei vielä kata koko yhteisöä. Vaikka muutama tällainen aktivisti onkin historiallisesti hyvin vaikutusvaltainen ja näkyvä henkilö, salaliittomyytit leviävät ja säilyvät pääasiassa siksi, että yhteisöt sitoutuvat niihin – ne ovat silloin käyttökelpoisia mielen ja kielen välineitä ja jollain tapaa symbolisesti väkeviä.

Salaliittomyyttinen ajattelu on näin kehystettynä selvästi vuorovaikutuksessa yksilön arvomaailman kanssa: se sekä muotoutuu arvojen perusteella että vaikuttaa niihin. Myös tunteet tai affektit nousevat isoon rooliin. Professori Aleksandr Pantšenko on lähestynyt tämän alakulttuurin tunne-elämää Barbara Rosenweinin *emotionaalisen yhteisön* käsitteen kautta. Pantšenko näkee, että ”salaliittoteoreettinen hermeneutiikka” on yhdistelmä ”tunnepohjaisia, moraalisia ja epistemologisia odotuksia”, jotka yhteisö jakaa (Pantšenko 2017, 85). Tällaisten

odotusten merkitystä yhteisön muodostumiselle on painotettu myös myyttien tutkimuksessa (mm. Doty 2000, 37–39, 55–58, 68–69).

Tiivistäen voisi sanoa, että ”salaliittomyytti” implikoi tietoa, uskomuksia, arvoja, tunteita ja sosiaalisia tekijöitä yhdistävää vastamaailmankuvaa. Termi sallii kertomusten totuusarvoista vapaan analyysin tavalla, joka ei ole mahdollista määritelmällisesti puuroutunutta ”salaliittoteoriaa” käytettäessä. Faktaa tai fiktiota, myytit ovat joka tapauksessa ajattelun malleja ja kommunikaation välineitä, jotka vaikuttavat sosiaaliseen todellisuuteen. Niillä pyritään kuvaamaan mutkikasta kokonaisuutta helpommin käsitettävällä tavalla. (Frog 2014, 62.) Myyttisesti ajateltaessa löydetään kaoottisten vuorovaikutussuhteiden perimmäiset tarkoitukset ja osataan toimia suhteessa niihin.

Tästä pääsemme salaliittomyytissä avautuvan maailman kuvitteellisuuteen. Vaikka salaliittoaktivistit ja heidän ympärilleen muodostunut passiivisten perinteen kannattajien joukko käsittävätkin salaliittoihin perustuvan myyttisen maailman eleyksi todellisuudeksi, tämä todellisuus sisältää heillekin kuvitteellisia osia. Ne ovat itse asiassa tähän moderniin myyttiseen ajatteluun sisäänrakennettuja. Kun ”mikään ei tapahdu sattumalta, mikään ei ole sitä miltä näyttää ja kaikki yhdistyy kaikkeen” (Barkun 2003, 3–4), maailman perimmäinen luonne voi olla itsestään selvä mutta tapahtumien merkitykset suhteessa siihen jatkuvasti kyseenalaisia. Ne houkuttelevat totuutta heijastavien selitysten, metaforisten väitteiden ja symbolisten ilmaisujen muotoilemiseen. Salaliittoa sanallistaessaan aktivisti tekee havaintoja ajastaan ja ympäristöstään itsevarmasti, mutta hänellä ei ole suoraa pääsyä sinne, missä salaliitto operoi: tästä on vain toisen käden tietoa, silminnäkijäläusuntoja, salaiseksi luokiteltuja ja viranomaisten sensuroimia dokumentteja, kokemuksiin pohjautuvia arvauksia, historiassa toistuvia kaavoja ja kuvioita, raamatullisia ennustuksia. Rajoiltaan häilyvä kertomus muuntuu helposti perimmäisiä uskomuksia vastaavaksi.

Uskomusjärjestelmä on yksityiskohtiaan myöten koherentti, kirjoittaa Richard Landes, ja sen puitteissa ”uudesta hermeneutiikastaan semioottisesti virittynyt” yksilö havaitsee maailman, jossa on huomattavan paljon järkeä (2007, 12). Näen

tämän semioottisen aktiivisuuden tarkoittavan kuitenkin jatkuvaa mielikuvituksen käyttöä: kätkeytyjen kuvioiden hahmottamista, kehityskulkujen loputonta uudelleentulkintaa ja odotettavissa olevien seurausten mallintamista. Suljetut tilat (kuten Roswell ja CERNin tutkimuskeskus) ja monia kysymyksiä herättävät tragediat (esimerkiksi John F. Kennedyn murha ja syyskuun 11. päivä) tuottavat yhä uusia spekulatioita, koska ne ovat pitkälti tavoittamattomia.

Salaliittomyyttinen maailma rakentuu muuttuvan nykyhetken myötä aina uudelleen, mutta kuvittelu tapahtuu selkeiden sääntöjen, järjestelmän sisäisen logiikan, tiukasti ohjaamana. Näin salaliittomyyteissä on muista suurista kertomuksista ja näiden kaavoista selkeästi eroavaakin tarinallisuutta, siis omanlaisensa *masterplotit* (Abbott 2008, 46–48).

Seuraavaksi erittelen maailman sääntöjä ja kaavoja aineistoesimerkkien avulla. Olen valinnut aineiston verkkokirjoituksista, jotka käsittelevät ”Syvää valtiota” tai ”Uutta maailmajärjestystä” konseptien todenperäisyyteen sitoutuneina. Blogeista ja vaihtoehtomediasivustoilta peräisin olevat kirjoitukset pyrkivät argumentoimaan salaliittomyyttisen todellisuuden puolesta – siksi ne ovat hyviä lähteitä kuvaillessaan maailmaansa suorasanaisesti. Muutamia kirjoituksia käytin pro gradu -tutkielmassani (Saarinen 2018), toiset ovat uudempia.

Pinnalta syvätasolle, unesta hereille

Salaliittomyytissä kaikkialla läsnä oleva petollisuus ja kätkeytyneisyys tuottaa maailman, jossa vaikuttaa näkemykseni mukaan kaksi toisiinsa limittyvää tasoa. Ensimmäinen, jota kutsun pintatasoksi, tarkoittaa sitä elämää ja yhteiskuntaa, jossa salaliiton etenemistä ei havaita. Siellä elävät tietämättömät ihmismassat, ”lampaat” (*sheeple*), joita höynäytetään (Konda 2019, 44–45). Pinnalla esitetyt viralliset selitykset tapahtumien kulusta ja huomiot yhteiskunnasta ovat väistämättä valheellisia. Siellä eli myös salaliittoaktivisti, ennen kuin hänen ”silmänsä avautuivat”. Tämä yksilön elämän käännekohta kuvataan usein osana kertomusta, todennäköisesti sen alussa (Fenster 2008, 124–126). Seuraava esimerkki tiivistää Blokkimedia-verkkosivun historian:

BlokkiMedia sai alkunsa kesällä 2017, kun kyllästyin totaalisesti suomalaisen valtamedian kyvyttömyyteen uutisoida tärkeitä asioista järkevällä tavalla. Näin miten maailmalla tapahtui valtavia mullistuksia, joista suomalaisille ei kerrottu mitään. Päätin tehdä asialle jotain ja aloitin siksi oman YouTube-kanavan, missä voisin puhua suuni puhtaaksi. – – Tulevaisuutta ei ole vielä kirjoitettu, joten me saamme olla yhdessä vaikuttamassa siihen. Nyt ihmisten teoilla tai tekemättä jättämisillä on mahdollisesti suurempi merkitys kuin koskaan aiemmin. (Blokkimedia 2019.)

Osana valveutumistaan salaliittoaktivisti saa näin ollen tehtävän. Hänen pitää herättää muut unesta, joka on usein käytetty uushenkinen vertauskuva valtavirtaan kuuluvien tietämättömyydelle:

Valtaväestö nukkuu vielä tällä hetkellä. Se yhä luottaa järjestelmään, vaikka tyytymättömyys ja epäluulo kasvavat. Väestö samaistaa itsensä järjestelmään, johon se on kasvanut ja josta se on tullut riippuvaiseksi. (Varjola 2015.)

Kirjoituksissa saatetaan puhutella suoraan lukijaa, joka sijaitsee yhä pinnalla eikä voi kuin vasta aavistaa jotain, mikä todeksi paljastuvana muuttaisi yksilön suhtautumisen koko maailmaan. ”Minä uskon että on tullut aika paljastaa sinulle joitakin tyrmistyttäviä asioita, joista sinä olet kohdannut ’kaikuja’ viimeaikoina”, kirjoittaa blogissaan Anne Lindell (2017).

Salaliittoaktivistit eivät kuvittele tehtävänsä olevan helppo. Voima, joka maailmaa hallitsee, pyrkii tietoisesti luomaan rajan, jota ei voi ylittää. Rajalla vaikuttavat valehteleva valtamedia, lahjottu tiedeyhteisö, helpon elämän houkutukset, ihmisen luontaiset kognitiiviset puolustusmekanismit, laajamittainen aivopesu, tiedon tahallinen sekoittaminen sekä monet muut hämäykset.

Massamedia manipuloi massatietoisuutta. Seisomme vyötäröä myöten runsauden vedessä, ja silti valikoidut ”asiantuntijat” kertovat mediassa, että olemme nääntymässä janoon. – – Ihmiset on salakavalasti ohjailtu luomaan itselleen todellisuus, jossa he pitävät yllä omaa orjuuttaan ja tarvittaessa puolustavat sitä kuolemaan saakka. (Varjola 2015.)

Vain pintaa katsoessa tämä ilmenee maailmana, jossa lukuisat eri tavoitteisiin pyrkivät ryhmittymät ja ideologiat törmäävät toisiinsa, poliittiset tilanteet elävät ja satunnaisuus johtaa arvaamattomiin lopputuloksiin. Tällaiset käsitykset ovat kuitenkin salaliittomyyttisesti enimmäkseen virheellisiä. Maailmanpolitiikan vastakkainasettelut kuvataan esimerkiksi Magneettimedia-verkkolehden artikkelissa ”muodollisiksi”:

...maailmanlaajuudessa tyranniassa taloudellisten, poliittisten ja puolustuksellisten blokkien (USA johtoinen länsi, vastaan Aasian esim. BRICS-maat) vastakkainasettelu olisi historiaa, sillä maailman hegemonia lepäisi kasaarimafian harteilla. Jo nykyisellään mainittujen blokkien taistelu on luonteeltaan muodollista eikä todellista. (Juutinen 2017.)

Keinotekoisesti tuotetun rajan tuolla puolen sijaitsee kätkeyty toinen todellisuus, jota kutsun salaliittomyytin syvätasoksi, ja vasta siellä avautuu maailma kokonaisuudessaan. Monenlaiset mekaniikat ohjaavat todellisuuden toimintaa siellä, tavallisen ihmisen katseelta kätkössä. Salaliittoaktivistin mukaan jokainen meistä voi nähdä selkeästi, mitä tapahtuu, mutta vain pinnan alle katsovat ja sen todellisuuden hyväksyneet ymmärtävät tapahtumien syyt, todelliset toimijat, näiden motiivit ja tavoitteet. Salaliittomyytin syvemmällä tasolla siis opitaan, millaiset säännöt sanelevat maailmassa havaittavien ilmiöiden käyttäytymistä – sekä miten vaikea tätä tietoa on tavoittaa.

Heillä on miltei täysin hallinnassa maapallo ja sen rahoitusjärjestelmä ja median propagandakoneisto. He hallitsevat kohta miltei koko maailmaa, eikä maailma saa edes selville, kuka sitä hallitsee. Mikään tai kukaan ei voi vetää heitä oikeuteen, koska kukaan ei näe heitä ja myös siksi, että oikeuslaitos on heidän palvelijansa. (Lindell 2017.)

Varsinkin yhdysvaltalaiselle salaliittokulttuurille ominainen *Deep State* on käsitteenä kuvaava: virallisen valtiovallan toteuttamat toimet ovat vain reaktioita syvävaltion lähettämiin ärsykkeisiin. Reaktiot voi havaita, ärsykkeet pitää päätellä lisätodisteita ja uusia käännteitä odottaessa. Pinnan alle näkeminen on myös Jarmo Ekmanin vertauskuva tässä Syvää valtiota käsittelevässä blogikirjoituksessa:

Syvä valtio on totta. Sota syvää valtiota vastaan on totta. Kuten sota aina, se on monimutkaista, liikaista ja vaatii kykyä harhauttaa ja minimoida tappiot. Missä nyt mennään, on mahdotonta sanoa, mutta pyyhettä on turha heittää kehään. Globalistit ovat ahtaalla, se näkyy kiireestä ja otteiden kovuudesta ja tämä avaa yhä uusia silmäpareja näkemään valheen syvyyden. (Ekman 2018a.)

Todellinen valta paikantuu muualle kuin sinne, missä se voidaan omin silmin havaita (Barkun 2003, 178) – se siis kuvitellaan toisaalle aiemmasta tiedosta johtopäätöksiä tehden. Monissa tapauksissa tämä vallan uudelleensijoitus on tietoista ja tavoitteellista poliittista toimintaa: vastustajien saattamista huonoon valoon esittämällä nämä arkkityyppisesti pahan eliitin apuvoimina (Pyrhönen & Bauvois 2019, 1–2, 22–23). Uskomuksellisuus ei ole siis ainoa motiivi salaliittomyyttisten juonikuvioden levittämisen taustalla. Myytit ovat politiikalle hyödyllinen väline.

Massiivisesti hajautettua juonten verkostoa on hankala sijoittaa täsmällisesti mihinkään yhteen pisteeseen, jolloin salaliittoaktivistit alkavat kehittää modernia myyttistä maantiedettä: tietyt paikat ja sijainnit saavat voimakkaita symbolisia merkityksiä salaliiton ytiminä ja risteyskohtina (Byford 2015, 72), jotka heijastavat laajempaa kokonaisuutta. Syvätaaso säilyy silti saavuttamattomana vastatietoon vihkiytyneellekin, koska tällaiset tilat ovat usein huippusalaisia ja tiukkojen turvatoimien suojaamia – kokemuksellinen tieto niistä jää vajavaiseksi. Tällaisissa tapauksissa voimme havaita pinnan, rajan ja syvätaason spatiaalisimmillaan.

Salaliittomyyttisen maailman erottelu edellä kuvatulla tavalla kahteen tasoon, joiden välinen raja on ensisijaisesti episteeminen eli tietoon pohjautuva, on hyödyllistä, kun mietitään, kuinka uskomusjärjestelmään sitoutuneet asemoituvat suhteessa maailman muihin toimijoihin: vastustajiin, liittolaisiin ja ihmismassoihin. Tällä asemoitumisella on sekä *etic-* että *emic-*muotonsa. Toisin sanoen paitsi uskomusjärjestelmän ulkopuoliset henkilöt myös salaliittomyyttiin sitoutuneet tekevät maailman toimijoiden ja näiden välisten suhteiden luokittelua.

Ymmärtäessään syvätaason olemassaolon salaliittoaktivisti ja hänen yhteisönsä hahmottavat laajemman todellisuuden kuin valtaosa ihmiskunnasta. He näkevät rajan, joka erottaa tasoja. Näin he voivat pyrkiä toimimaan rajan yli ja sen häivyttämiseksi. Syvätaason jakavat liittolaiset, esimerkiksi loikkaarit tai tiedonantajat, joilla on tällöin välittömästi enemmän auktoriteettia kuin ”järjestelmän” puolustajilla (heihin lukeutuu esimerkiksi pintatasolla toimiva tiedeyhteisö). Toisaalta salaliittoon uskovat tietävät nyt elävänsä samassa laajemmassa todellisuudessa kuin heidän perimmäinen vastustajansa, joka tahtoo pitää rajaa yllä. Tämä saattaa heidät paitsi vaaraan myös eräänlaiseksi ”vastaeliitiksi”, kuten Robertson esittää (2016, 205–208). Vaikka syvätaaso on edelleen suurilta osin yhteisön tavoittamattomissa, he ovat voittaneet episteemisen pääoman hallinnan itselleen. Toisin sanoen heistä on tullut toinen yhteisö tasolle, jolla salaliiton paha voima operoi – sen vastavoima.

Teleologinen taistelukenttä

Kun syvätaaso on hyväksytty eli ihminen on sitoutunut salaliittomyyttiin, paluuta pinnalle ei ole. Uskomusjärjestelmä on totalisoiva. Sen myyteissä mallinnetaan vaikutussuhteensa jatkuvasti ja tietoisesti kätkevää maailmaa, minkä vuoksi todisteiden puuttuminen (tai vastakkaiset todisteet) kuuluu pikemminkin asiaan kuin heikentää salaliittomyytin uskottavuutta (Barkun 2003, 6–8; Keeley 1999, 120). Stigmatisoidulle, institutionaalisesti parjatulle yhteisölle salaliitto on keino selittää ympärillä havaittu pahuus tai, kuten Robertson sanoo, luoda ”osattomien teodikea” (2016, 208–210). Barkun huomauttaa, että maailmankuvalla oleellinen pahuus paikallistetaan yhteisön ulkopuoliseen Toiseen (2003, 2), mutta uskomusjärjestelmälle keskeinen epäluuloisuus tarkoittaa toisaalta myös sitä, että oma yhteisökin voi olla epäilyksenalainen (Asprem & Dyrendal 2015, 376). Onhan vastustajalla soluttautujia joka paikassa vaikeuttamassa oikean tiedon löytämistä ja eteenpäin välittämistä:

Illuminatin disinformaatioagentit ovat ujuttautuneet 1950-luvulta saakka ufologian kentälle, ja onnistuneet ottamaan sen suurelta osalta haltuunsa. Todellista tietoa on vaikea löytää. Eri tutkijoiden välille on luotu riitoja ja näkemyseroja. Kenttä on pyritty hajottamaan, jotta sitä on ollut helppo hallita. (Varjola 2015.)

Pahuuden ja sen syiden painottuminen salaliittoaktivistin ajattelussa johtaa voimakkaasti dualistiseen maailmankuvaan. Historia nähdään Hyvän ja Pahan kamppailun kenttänä – mutta on oleellista huomata, että nimenomaan syvätaaso on tällä tavoin jakaantunut. Siellä ei voi olla viattomia tai sivullisia, koska ymmärrys maailman todellisesta luonteesta pakottaa valitsemaan puolen. (Byford 2015, 82–83.)

Pintatason ”lampaisiin” salaliittomyytissä suhtaudutaan usein alentuvasti, mutta samalla heitä pidetään kriittisen tärkeinä. Ihmisten sokeus turhauttaa aktivistia, mutta toisaalta juuri heidät tämän on pakko herättää ja voittaa puolelleen absoluuttisen pahuuden kukistamiseksi. Ihmismassat ovat historiallisen kamppailun voiton avain, vaikka eivät tiedä sitä itse. ”Jokainen kulttuurisen ohjelmoinnin purkanut ja sitä kautta laajemman näkökulman löytänyt yksilö pitää sisällään uuden aikakauden avaimia”, kirjoittaa esimerkiksi Kosminen valo -blogin

Tomi Varjola, joka ylemmässä viittauksessa kuvaili ihmisten pitävän ”itse yllä omaa orjuuttaan” (2015).

Toiseutetun vastustajan varsinainen identiteetti vaihtelee tietyin reunaehdoin. Yleensä paha voima kaiken takana on jonkinlainen pieni valtaeliitti, väestöryhmä tai salaseura, joka on tavalla tai toisella etäällä yksilön ja yhteisön arjesta (Saarinen 2018, 51–53, 60–61). Tähän ryhmään salaliittomyytissä lukeutuvat rikkaat ja vaikutusvaltaiset ihmiset, ylikansalliset yhtiöt ja organisaatiot sekä usein, osana pitkää antisemitististä jatkumoa, juutalaiset (Byford 2015, 47–49). Joka tapauksessa salaliittoaktivistin mielestä paha voima on aina kykenevä hämmästyttävään tehokkuuteen: se jatkuvasti sekä edistää päämääriään syvätasolla että rajaa tiedon toimistaan pois kansalta. (Hofstadter 1965, 31–32; Byford 2015, 79.) Pyrkimykset ovat suurimmalle osalle ihmisistä äärimmäisen negatiivisia:

Lopputulena [kolmannelle maailmansodalle] olisivat vähintään miljoonat kuolleet ja täysin polvilleen lyödyt yhteiskunnat puolin ja toisin ja tämä sopisi satanistien suunnitelmiin täydellisesti. Jos mahdollista pedofiilieliitti välittää ”omien” kansalaistensa hengestä vielä vähemmän kuin venäläisten tai kiinalaisten. He haluavat hyvin konkreettisesti tuhota ihmiskunnan niin kuin me sen tunnemme ja jättää pienen kituvan ihmisjoukon palvelemaan mielihalujaan. (Ekman 2018b.)

Vastustajan pyrkimys tavoitteidensa toteuttamiseen hahmottuu myytissä suurena ja pitkäaikaisena juonena – suunnitelmana, jossa keskeinen kehityskulku on vastuussa miltei kaikesta havaittavasta, niin pahoista tapahtumista (kuten onnettomuuksista) kuin elämän jatkuvista haittapuolista (esimerkiksi sairauksista ja köyhyydestä). Salaliittoaktivisteille tämän kehityskulun pysäyttäminen on valveutuneiden ja oikeamielisten ihmisten ensisijainen tavoite.

Tämän suuren kehityskulun ajatuksen kirkkain ilmentymä on 1900-luvun aikana tunnetuksi tullut ”Uusi maailmanjärjestys”. Uuden maailmanjärjestyksen myytin mukaan vuosisatainen juoni pyrkii luomaan yhden globaalin valtion, joka on alisteinen yhdelle hallitsijalle, valuutalle, uskonnolle ja ideologialle (Barkun 2003, 39–40; Saarinen 2018, 62–76). Pintatason historiallisen ja poliittisen toiminnan juuret ovat tämän ja muiden vastaavien jättisalaliittojen puitteissa löydettävissä

syvätasolta, suuren suunnitelman mekaniikasta. Magneettimedian Markku

Juutinen kuvaa toimintasuunnitelman ja sen etenemisen:

[Richard Nicolaus Coundenhove-Kalergin] ennustuksen mukaan tulevaisuuden Euroopasta muodostuu todellinen eri ihmisrotujen sulatus-uuni. Lisäksi yhteiskuntaluokat katoavat. Tuleva euraasialais-negroidinen rotu, joka muistuttaisi ulkonaisesti antiikin egyptiläisiä, korvaisi kansojen erilaisuuden yksilöllisellä monimuotoisuudella. – – Tämä C-K:n kauhuskenaario on hyvää vauhtia nykyisin toteutumassa Euroopassa ja se on kasaarimafian eli sionistisen eliitin aiheuttamaa. (Juutinen 2017.)

Myyttiset mielikuvat ja kaavat määrittävät historian ja nykyhetken tulkintaa.

Toisin sanoen kätketyn ja tulevaisuuteen suuntautuneen suuren kehityskulun tiedostaminen ohjaa Landesin mainitsemaa ”uutta heuristiikkaa” (2007, 12). Mark Fenster esittää, että tällöin semioottisessa tulkintaprosessissa ilmenee valtavaa tarmoa ”ottaa haltuun ja fetisoida” kaikki havaitut merkit näihin tulkintakehyksiin sijoitettaviksi (2008, 13). Uskomusjärjestelmää voisikin luonnehtia

hypersemioottiseksi, koska se luo yhteyksiä erilaisten ilmiöiden välille hyvin tehokkaasti, mikä johtaa samalla maailman ”kutistumiseen”.

NWO (UMJ) ei ole enää utopiaa vaan tosiasia, jota toteutetaan systemaattisesti koko ajan. – – Maailma muuttuu tiuhaan tahtiin, mutta muuttuuko se luonnollisesti omalla painollaan, vai ohjataan sitä jotain meille tuntematonta päämäärää kohti? Jos näin on, täytyy suunnitelmia kehittää siinä tapauksessa yleisöltä salassa, ja näin vääristyy pikku hiljaa ja huomaamatta yleinen käsitys maailmasta. Ja tämä onkin ollut ”Illuminatin”, UMJ-sisäpiiri-jäsenten tarkoitus. (Lindell 2017.)

Salaliittomyyttisessä maailmankuvassa vastustajan edistämän kehityskulun lopussa odottaa yleensä tavalla tai toisella epämiellyttävä, dystooppinen tulevaisuus. Monet kertomuksista ovatkin selkeästi apokalyptisia (Hofstadter 1965, 29–30; Landes 2007, 11). Kuitenkin ns. uushenkinen salaliittomyytti tai ”millennialistinen salaliittoteoreettisuus” (Robertson 2016, 16–17, 41–42) huomioiden on toinenkin vaihtoehto: eräät tulkinnat näkevät menneisyyden ja nykyajan synkimpänä mahdollisena aikana. Asiat voivat siis vain parantua. Tällöin ennustetaan, että tulevaisuudessa tapahtuu ”globaali herääminen”, kun ihmiskunta kukistaa kätkeytyneen vihollisensa (Robertson 2016, 43). ”Täydessä paljastuksessa kaikki muuttuu. Yhteiskunta on tapahtuman jälkeen niin radikaalista muuttunut, että aletaan puhua sivilisaatiosta ennen ja jälkeen paljastusten”, kirjoittaa esimerkiksi Varjola (2015) lähestyvistä muutoksista. Ekman on niin ikään varma siitä, että kehityskulku on parempaan päin. ”Miten

globaalia valheiden korttitaloa kyetään puolustamaan, kun nämä tiedot ovat ulkona?” hän kysyy ja vastaa: ”Ei mitenkään. Satanistimafian loppu hämmöttää.” (2018b.)

Tällainen optimistisempi tarinankaari on kuitenkin apokalyptisimpien visioiden lailla vahvasti teleologista, eli tietty ajallinen loppupiste ja siihen päätyminen ohjaavat käänneiden ja tapahtumien tulkintaa. Myös millennialistisessä salaliittoajattelussa nähdään, että maailma on paraikaa käsittämättömän vahvojen pahuuden voimien hallinnassa. Ympäristöstä tehdyt tulkinnat ovat siis perin negatiivisia, ja kuvitteluun vaikuttaa näissäkin tapauksissa ajatus siitä, että ihmisen kyky vapautua ja saavuttaa todellinen tieto on tarkoituksella rajattu valtaväestön saavuttamattomiin. Näin ollen salaliittomyytissä esiintyvä teleologinen taistelukenttä pakenee suoraa havaintoa – se pitää kuvitella.

Karkotettu kaaos ja ytimelliset representaatiot

Kun salaliittomyytti kertoo, että kaikki yhdistyy kaikkeen eikä mikään tapahdu sattumalta (Barkun 2003, 3–4) ja että pintatasolla havaitut konfliktit ovat keinotekoisia, se itse asiassa tuottaa ajan ja tilan, joissa kaaos on väistynyt. Ristiriitaisilta näyttävät asiat yhdistyvät syvätasolla koherentiksi, merkitykselliseksi tarinaksi, jossa jäljellä on vain ”sosiaalisen representaation kuvitteellinen ydin”, kuten Serge Moscovici on asian esittänyt (1987, 154–155). Vaikka salaliittomyytissä epätietoisuus on yhä läsnä, aito satunnaisuus on maailmasta karkotettu (Barkun 2003, 3). Epävarmuus juonen etenemisestä, aukot kartalla, palapelin puuttuvat palat – nämä salaliittoaktivistin maailman eheyttä haittaavat tekijät hän näkee vastustajansa tietoisesti tuottamana hälynä ja signaalin häirintänä. Näin salaliittomyytin maailma jakaantuu hyvin järjestäytyneeseen perimmäiseen todellisuuteen ja sen pohjalta syntyneeseen sekavaan arkitodellisuuteen. Petos on häiritsevän lähellä salaliittoaktivistin arkista elämää, ja perimmäinen totuus tästä puolestaan etäällä. Viitteessä yllä Jarmo Ekman totesi syvän valtion vastaisen sodan olevan ”monimutkaista, likaista...” ja että “[m]issä nyt mennään, on mahdotonta sanoa”, mutta samassa kirjoituksessa hän muun muassa esittää, että “[k]einotekoinen, mutta aito sota Venäjää vastaan

on ollut suunnitelmissa jo pitkään” kuvaten monivaiheisesti kyseisen potentiaalisen sodan syyt, toimijat ja etenemisen. Salaliittomyytti vaatii hajaannuksen ohi katsomiseksi episteemistä työtä ja havainnollistavia malleja, ja Ekmanille salaisen suunnitelman julkinen versio löytyy ”kertovasti” BBC:n vuoden 2016 dokumentista *World War Three: Inside the War Room*. (Ekman 2018a.) Syvätasolla narratiivi on salaliittoaktivistin mielestä koherentti, ja se antaa myös vihjeitä itsestään niitä etsivälle. Niinpä salaliittomyytissä päädytään tekemään päätelmiä ja lukemaan ennusteita pintatasolla havaitusta kaaoksesta.

Salaliittomyytin hyvään ja pahaan jakautunut maailma saattaa kääntää pinnan ilmiöt syvätasolla vastakohdikseen tai ainakin muuttaa niiden merkitystä huomattavasti. Tämä prosessi kuvastaa vastatietoon sitoutuneen yksilön arvomaailmaa suhteessa yhteiskunnan ”vallitseviin” arvoihin, kuten seuraava pitkä lainaus osoittaa. Kirjoittaja löytää nykykulttuurin moninaisten ilmiöiden takaa jotain, mikä yhdistää ne väistämättä pahantahtoisen vastustajan suureen suunnitelmaan.

Jos sinun lapsesi eivät omaksu *koulussa* heidän iskostamiaan malleja, he voivat syyttää sinua laiminlyönnistä ja viedä lapsesi pois. *Uskonnon* opetus kielletään kouluissa. Sinun lapsesi eivät ole sinun, ne ovat heidän. Sinun täytyy *rokottaa* heidät ja sinun täytyy tuoda lapsesi heidän *sairaaloihinsa*, jos he niin määräävät, tai he hakevat heidät pois. *Elektronisen kaupankäynnin* kautta he kykenevät näkemään miten sinä toimit ja mitä ostat. *Internetin* ja muiden lähteiden kuten *kännykän* kautta he voivat jopa saada selville mitä sinä ajattelet, sanot ja teet ja missä sinä olet.

Sinut on ohjelmoitu pitämään väkivallasta, niin että sitten kun he lähettävät sinut tappamaan, sinä tottelet mielelläsi. He ovat tuottaneet *väkivaltaisia toimintapelejä* valmistellaksemme sinun lastesi mielet sodan raakuuksiin. He ovat panneet sinut näkemään *armeijansa ja poliisinsa* hyvinä osapuolina ja altistaneet sinut asioille, jotka olivat mahdottomia vain muutama vuosikymmen sitten. Jopa heidän *taiteelliset ja kulturellit ohjelmat* on suunniteltu niin, että sinä alistuisit, etkä kehtaisi sanoa eriävää mielipidettäsi ja jopa auttaisit Uuden Maailman Järjestyksen luomisessa.

Seksi ja väkivalta ovat parhaimmat voimat, jotka auttavat heitä saavuttamaan päämääränsä. Tällä tavalla he *pitävät ihmiset niin kylläisinä*, että heillä ei ole hyveellisyyttä tai aivokapasiteettia miettiä todella tärkeitä asioita, jotka on jätetty kokonaan tämän valtaeliitin käsiin. Ihmisten jakaminen alempaan ja ylempään kastiin on todellisuudessa alkanut jo n. 20 v. sitten tuhoamalla ei toivottua ainesta *myrkyllisillä lisäaineilla, alkoholilla, tupakalla, huumeilla ja roskaruualalla* ja lamaannuttamalla heidät *masentuneina* liikkumattomiksi. (Lindell 2017, kursivoinnit kirjoittajan.)

On syytä huomata, ettei vastanarratiivi ole välttämättä täydellisen käänteinen versio valtavirran maailmankuvasta tai pelkästään stigmatisoidun tiedon piireissä

hyväksyty kuvaus. Monet yllä mainitut ilmiöt sisältävät myös institutionaalisiin näkemyksiin nojaavien mielestä samoja negatiivisia puolia. Esimerkiksi viestintäteknologian vaarat tunnustetaan kaikkialla. Salaliittomyytin logiikka saa kuitenkin aikaan sen, että myyttisessä katsannossa näistä yksittäisistä osista tulee ilmiöiden hallitsevia, usein ainoita, ominaisuuksia – representaation kuvitteellisia ytimiä kaikesta moninaisuudesta riisuttuna, siis. Yksittäiset piirteet on viety äärimmilleen signifioimaan myyttiin sisältyvän (teleologisen ja dualistisen) kehityskulun monia äärimmäisyyksiä. Siksi kaksitasoisessa maailmassa ei ole paradokseja. Sodat ovat salaliittoaktivistin mukaan keinotekoisia – aina kätkeytyneen syvätason tuotoksia – mutta samalla aitoja – niiden ilmentymät vaikuttavat pinnalla meihin kaikkiin.

Tämä ilmentää tuotetun kaaoksen väistymistä ja uskomusjärjestelmän kautta paljastuvaa selkeyttä: havaitut ilmiöt eivät ole monipuolisia ja ristiriitaisia. Historia osoittautuu lainalaiseksi, ja epäonnella on syynsä – salaliittomyyttiä voisi luonnehtia Mircea Eliaden hengessä keinoksi vapautua historian hirmuvallasta (2010, 137), mutta Jumalan sijaan tragedioiden selityksenä on uudenlainen hirmuvalta.

Tieto ja toiminta synkässä maailmassa

Kuvasin yllä yhteiskunnan jakaantuvan salaliittomyytissä itse asiassa kahdesti kahtia: ensin episteemisiin, sitten moraalisiin perusteisiin. Ensimmäinen jako erottaa ne, jotka ”tietävät totuuden”, niistä, jotka eivät tiedä (”lampaista”). Seuraavassa vaiheessa tietoa hallussaan pitävät jakaantuvat niihin, jotka taistelevat pahuuden puolella, ja niihin, jotka taistelevat pahuutta vastaan.

Yleensä salaliittomyyttiin pohjautuvat teot ovat episteemisiä rajanylityksiä: pyrkimystä päätellä ja kuvitella tunnetun ja ymmärretyn perusteella, miksi ja kuinka jokin tapahtuma todellisuudessa meni; mitä jokin uusi poliittinen tai kulttuurinen ilmiö merkitsee; ja millaisia käännteitä on odotettavissa seuraavaksi. Tämän ajatustyön päätteeksi käsitys pyritään sanallistamaan niin, että myös muut kykenevät vastaaviin rajanylityksiin. Oleellisin väline salaliittomyytin kuvaamassa

kamppailussa on Valistuksen ajan perintönä tieto. ”Ja vain tällä on merkitystä; tykit eivät meitä voi vapauttaa, vaan totuus”, kirjoittaa Jarmo Ekman (2018a).

Johdantona salaliittomyytin synkkyuden arviointiin käytän esimerkkinä kuitenkin toisenlaista rajanylitystä, jossa moraalinen kahtiajako johti toimintaan. Joulukuun 4. päivä vuonna 2016 Edgar Maddison Welch -niminen mies hyökkäsi rynnäkkökiväärin kanssa Washingtonissa sijaitsevaan Comet Ping Pong -pitseriaan. Hänen tavoitteensa oli tutkia itsenäisesti niin kutsuttua *Pizzagate*-salaliittoa ja vapauttaa ravintolan takahuoneeseen oletetusti vangitut lapset: verkossa levitetyn *Pizzagaten* narratiivin mukaan lapset olivat Yhdysvaltain demokraattisen puolueen eliitin seksiorjia ja Comet Ping Pong tämän moraalittoman toiminnan salainen keskipiste. Welch ei löytänyt pitseriasta etsimäänsä muttei myöskään vahingoittanut ketään – hänet pidätettiin ja tuomittiin sittemmin vankilaan ja korvauksiin. Tunnettu salaliittoaktivisti Alex Jones pyysi julkisesti anteeksi *Pizzagaten* levittämistä. (Yuhas 2017.)

Comet Ping Pong edusti pintatasoa. Salaliittomyyttinen uskomusjärjestelmä rakensi sisäistä logiikkaansa noudattaen pitserian julkisivun taa suoraviivaisten mekaniikkojen mukaisesti toimivan toisen todellisuuden. Welch oli sitoutunut ajatukseen syvätason olemassaolosta ja sieltä käsin elämäämme vaikuttavien voimien absoluuttisesta pahuudesta. Hän oli kyseenalaistanut institutionaaliset narratiivit, hyväksynyt vastatiedon ja tällöin väistämättä asettunut kätkössä olleen maailman toimintaperiaatteita vastaan. Hän toimi sen mukaisesti, aitoon taisteluun valmistautuneena, saadakseen täydellisen varmuuden jostain, mitä oli joutunut aiemmin vain täydentämään mielikuvituksellaan. Uskomukset johtivat tekoihin.

Welchin toteuttama operaatio on *Pizzagaten* ilmentymä, joka ei kuitenkaan kumoa *Pizzagate*-myyttiä, kuten salaliittoaktivistit ovat sittemmin verkossa moneen otteeseen painottaneet. Mitään niin laajaa ei saata diskreditoida yhden yksilöllisen tapahtuman perusteella, mutta kyseinen yksi tapahtuma on silti kiistämättä myytin aikaansaannos. Salaliittonarratiiveja onkin nähdäkseni syytä tutkia

keskittymättä niiden sisältämien elementtien totuusarvoihin, mutta tällöin entistä oleellisemmaksi nousee niihin kiinnittyvien diskurssien luonne.

Olen edellä kuvannut maailmaa, johon salaliittoaktivisti syvätason olemassaolon tiedostettuaan sijoittuu: se on loputtomasti eri puolia itsestään kätkevä, pahantahtoisen suunnitelman ohjaama ja väkivaltaisesti jakautunut. Maailmankuva merkitsee usein sitä, että episteemisen tiedon haltuunotto johtaa paitsi yksilön hengen vaarantumiseen – syvätaaso tahtoo pysyä kätkettynä – myös siihen, että yksilö voi moraalisiin perusteisiin asettua vastustamaan teknisesti ottaen ketä tai mitä tahansa osana hypersemioottista tulkintaprosessia. Pizzeria Washingtonissa voi tulla yllättäen osaksi myyttistä maantiedettä, jos se sopii hetkellisesti myytin logiikkaan. Tällöin pizzeria saa merkityksiä, jotka voivat johtaa aitoihin vaaratilanteisiin. Salaliittomyyttinen yhteisö tietää olevansa osa dualistista kamppailua, jossa se on väistämättä alakynnessä, kun samalla panokset ovat suurimmat mahdolliset ja vieläpä kasvavat kasvamistaan usein apokalyptisessa kehityksessä. Alex Jonesin kaltaisille salaliittoaktivisteille tämä kamppailu on (tuottoisaa) mediavaikuttamista performanssien muodossa. Edgar Maddison Welchille se oli aseellista.

Salaliittomyyttisen maailman synkkyys syntyy mielestäni ennen kaikkea siitä, kuinka tiedon ja ymmärryksen karttumisen – eräs modernin ajan ihanteista – johtaa vakaumukselliseen epäluuloisuuteen, äärimmäisyyksiin pohjautuvaan antagonismiin sekä yhteiskunnasta (ja toisista ihmisryhmistä) tehtäviin yksinkertaistuksiin. Ne ovat myytin logiikan mukaisia reaktioita ympäröivään todellisuuteen ja sen toimintaperiaatteisiin. Samalla ne perustelevat epätoivoiset teot vastustajan vaikuttaessa ylivoimaiselta.

Millaisia ”hyötyjä” *Pizzagateen* sitoutuminen sitten tarjosi Welchille? Jos näemme salaliittouskomukset myytteinä pelkkien ”ajatusvinoumien” sijaan, voidaan sanoa ainakin, että merkitysjärjestelmä selitti hänelle yhteiskunnan ristiriitaisia ja vaikeasti hyväksyttäviä vaikutussuhteita. Fredric Jameson kutsui tätä pyrkimykseksi kartoittaa kognitiivisesti jälkikapitalistisen yhteiskuntajärjestyksen mutkikasta logiikkaa (2000, 286). Welch paikallisti maailmassa havaitsemansa

viattomien kärsimyksen ja hyväksikäytön – sanalla sanoen pahuuden – etäiseen eliittiin, joka edusti eri arvoja kuin hän itse. Mutta tämä intuitiiviseen ja kokemukselliseen tietoon pohjautuva myyttinen maailma hajautettuine verkostoineen oli vaikea tavoittaa arjen kaaoksesta käsin: sen yksityiskohdat kätkettiin tehokkaasti. Episteeminen vastaaliitti virallisten instituutioiden ulkopuolella tarjosi vastauksia, jotka täydensivät ja vahvistivat kuvitelmia. Welch otti vastaan kertomuksen, joka osoitti pahuudelle selkeän maantieteellisen kohteen. Se mahdollisti toiminnan.

”Olen pahoillani, mutta olen kyllästynyt vaihtamaan kanavaa ja toivomaan, että joku tekisi jotain, ja olemaan kiitollinen siitä, ettei kyseessä ollut minun perheeni. Jonain päivänä kyseessä ovat meidän perheemme”, Welch kirjoitti verkossa ystävälleen ennen pitseriaan hyökkäämistä. ”Maailma on liian pelokas toimimaan, ja minä olen liian itsepäinen olemaan toimimatta.” (Yuhas 2017.)

Monet tieteelliseen maailmankuvaan sitoutuneet voivat kiistää salaliittomyyttiset väitteet syvätason olemassaolosta, mutta sen muoto syntyy pitkälti havainnoimalla ympäristöä ja omaksumalla arkista tietoa. Maailmankuvaan tai uskomusjärjestelmään katsomatta me kaikki jaamme saman ”pinnan”. Esitän, tutkijapositioni tietoisena ja sieltä käsin, että salaliittomyytti lähtee kehittymään tältä pintatasolta: intuitiivista ja kokemuksellista tietoa tehokkaasti hyödyntäen se rakentaa arvojen pohjalta niitä vastaavaa syvätasoa. Siis juuri päinvastoin kuin miten salaliittoaktivistit näkevät asian salaliittomyytissä, jonka mukaan syvätason voimat tuottavat ja muokkaavat pintaa jatkuvasti ja äärettömän kyvykkäästi.

Vaikka olen perustellut maailmankuvan negatiivisuutta eri näkökulmista, uskon myös, että verkottuneena ja tietoa arvossa pitävänä prosessina modernisaatio tuottaa väistämättä narratiiveja, jotka pyrkivät tälle syvätasolle, ohi kaiken valmiiksi annetun ja yleisesti hyväksytyyn – asioiden perimmäisiin merkityksiin, joita voi vain kuvitella, ei todistaa tai koskettaa. Pohjimmiltaan sieltä etsitään jotakin sellaista, mikä saa taistelemaan itselle tärkeiden arvojen, kuten perheen, puolesta.

Viitteet

1. Pohjimmiltaan toivoisin, että myös termin ”salaliitto” käyttö tässä asiayhteydessä lakkaisi ja että yhdyssana vakiintuisi taas merkitsemään vain yksittäisiä poliittisia juonia (kuten Julius Caesarin salamurha) vailla implisiittisiä yhteyksiä laajempaan uskomusjärjestelmään. Tavoitetta edistääkseni olen lanseerannut blogikirjoitusteni keskeiseksi käsitteeksi *maailmanhallintamyytin* (Saarinen 2019). Tästä on pohjimmiltaan kysymys salaliittomyytissäkin: näkemyksestä, että todellisuuttamme kyetään hallitsemaan käytännössä rajattomasti, mikä heijastuu ajatukseen sitoutuneiden koko maailmankuvaan.

Lähteet

Blokkimedia 2019. Tarina. <https://blokkimedia.net/info/> (luettu joulukuussa 2019).

Ekman, Jarmo 2018a. Olemisen miellyttävä keveys: Sota syvää valtiota vastaan. <https://olemisenmiellyttavakeveys.blogspot.com/2018/03/sota-syvaa-valtiota-vastaa.html> (luettu joulukuussa 2019).

Ekman, Jarmo 2018b. Olemisen miellyttävä keveys: Satanistimafian loppu hämmöttää. <https://olemisenmiellyttavakeveys.blogspot.com/2018/09/satanistimafian-loppu-haamottaa.html> (luettu joulukuussa 2019).

Juutinen, Markku 2017. Syntyykö maailmanvalta mahdollisen Euroopan sisällissodan kautta? <http://magneettimedia.com/syntyyko-maailmanvalta-mahdollisen-euroopan-sisallissodan-kautta/> (luettu joulukuussa 2019).

Lindell, Anne 2017. Anne Lindell, ajankohtainen, poliittinen blogi: 9. NWO, UMJ, illuminati, vapaamuurarit ym. salaliitot. <https://annelindell.blogspot.fi/2017/05/9-nwo-umj-illuminati-vapaamuurarit.html> (luettu joulukuussa 2019).

Varjola, Tomi 2015. Suomi on taitekohdassa | Kosminen valo. <https://kosminenvalo.wordpress.com/2015/09/25/suomi-on-taitekohdassa/> (luettu joulukuussa 2019).

Kirjallisuus

Abbott, H. Porter 2008. *The Cambridge Introduction to Narrative*. Second Edition. Cambridge, Cambridge University Press.

Asprem, Egil & Dyrendal, Asbjørn 2015. Conspiritoriality Reconsidered. How Surprising and How New is the Confluence of Spirituality and Conspiracy Theory? *Journal of Contemporary Religion* 30 (3) 367–382.

Barkun, Michael 2003. *A Culture of Conspiracy. Apocalyptic Visions in Contemporary America*. Berkeley, University of California Press.

Bauman, Zygmunt 2002. *Notkea moderni*. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere, Vastapaino.

Byford, Jovan 2015. *Conspiracy Theories. A Critical Introduction*. Basingstoke & New York, Palgrave Macmillan.

Dentith, Matthew R. X. 2014. *The Philosophy of Conspiracy Theories*. Basingstoke & New York, Palgrave Macmillan.

Doty, William G. 2000. *Mythography. The Study of Myths and Rituals. 2nd Edition*. Tuscaloosa, University of Alabama Press.

Eliade, Mircea 2010/1992. *Ikuisen paluun myytti. Kosmos ja historia*. Suomennos Teuvo Laitila. Helsinki, Loki-kirjat.

Enges, Pasi 2003. "Keneltä sinä tämän kuulit?" Perhe ja suku supranormaalin saamelaistradition välittäjinä. *Elore* 1/2003.

http://www.elore.fi/arkisto/1_03/eng103.html (luettu joulukuussa 2019).

Fenster, Mark 2008. *Conspiracy Theories. Secrecy and Power in American Culture*. Minneapolis, University of Minnesota Press.

Frog 2014. Mytologia on katsojan silmässä. Miten myytit merkityksellistävät maailmaa. Teoksessa Seppo Knuutila ja Ulla Piela (toim.), *Ympäristömytologia*. Kalevalaseuran vuosikirja 93. Helsinki, SKS, 59–73.

Hendrick, Élise 2015. Conspiracism: A (Further) Definition. <https://meldungen-aus-dem-exil.noblogs.org/post/2015/07/21/conspiracism-a-further-definition/> (luettu joulukuussa 2019).

Hofstadter, Richard 1965. *The paranoid Style in American Politics. And Other Essays*. New York, Knopf.

Jameson, Fredric 2000/1991. Postmodernism, or, The cultural logic of late capitalism. Teoksessa Michael Hardt ja Kathi Weeks (toim.), *The Jameson Reader*. Oxford & Malden, Blackwell, 188–232.

Jane, Emma A. & Fleming, Chris 2014. *Modern Conspiracy. The Importance of Being Paranoid*. New York, Bloomsbury Academic.

Keeley, Brian L. 1999. Of Conspiracy Theories. *The Journal of Philosophy* 96 (3) 109–126.

Knight, Peter 2000. *Conspiracy Culture. From the Kennedy Assassination to The X-Files*. London & New York, Routledge.

Konda, Thomas Milan 2019. *Conspiracies of Conspiracies. How Delusions Have Overrun America*. Chicago & London, University of Chicago Press.

Landes, Richard 2007. The Jews as Contested Ground in Postmodern Conspiracy Theory. *Jewish Political Studies Review* 19 (3–4) 9–34.

Moscovici, Serge 1987. The Conspiracy Mentality. Teoksessa Carl F. Graumann & Serge Moscovici (toim.), *Changing Conceptions of Conspiracy*. New York & London, Springer, 151–169.

Pantšenko, Aleksandr 2017. The Beast Computer in Brussels: Religion, Conspiracy Theories, and Contemporary Legends in Post-Soviet Culture. *Folklore – Electronic Journal of Folklore* 69 (3) 69–90.

Popper, Karl 2000/1945. *Avoin yhteiskunta ja sen viholliset*. Helsinki, Otava.

- Pyrhönen, Niko & Bauvois, Gwenaëlle 2019. Conspiracies beyond Fake News. Producing Reinforcement on Presidential Elections in the Transnational Hybrid Media System. *Sociological Inquiry*, 1–27.
- Robertson, David G. 2016. *UFOs, Conspiracy Theories and the New Age. Millennial Conspiracism*. New York, Bloomsbury Academic.
- Saarinen, Toni 2018. *Kuinka monesta tehdään yksi. Uuden maailmanjärjestyksen salaliittoteorioiden myyttiset diskurssit*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston kulttuurien osasto.
- Saarinen, Toni 2019. Salaliitoista ja teorioista, myyteistä ja hallitusta maailmasta. <https://www.tonisaarinen.fi/tutkimuksesta/salaliitoista-ja-teorioista-myyteista-ja-hallitusta-maailmasta/> (luettu joulukuussa 2019).
- Siikala, Anna-Leena 2014/2012. *Itämerensuomalaisten mytologia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 1388. Helsinki, SKS.
- Sunstein, Cass R. & Vermeule, Adrian 2009. Conspiracy Theories. Causes and Cures. *Journal of Political Philosophy* 17 (2) 202–227.
- Ward, Charlotte & Voas, David 2011. The Emergence of Conspiratoriality. *Journal of Contemporary Religion* 26 (1) 103–121.
- Wood, Michael, Douglas, Karen & Sutton, Robbie 2012. Dead and Alive. Beliefs in Contradictory Conspiracy Theories. *Social Psychological and Personality Science* 3 (6) 767–773.
- Yuhas, Alan 2017. 'Pizzagate' gunman pleads guilty as conspiracy theorist apologizes over case. | The Guardian. <https://www.theguardian.com/us-news/2017/mar/25/comet-ping-pong-alex-jones> (luettu joulukuussa 2019).